

УДК 141.319.8 033

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2022.4.10>**Мурадян Наталія Сергіївна**

аспірантка кафедри філософії та суспільних наук
Національного аерокосмічного університету імені М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»,
вул. Чкалова, 17, Харків, Україна
orcid.org/0000-0001-9706-8850

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА СВІДОМІСТЬ ЛЮДИНИ ТА ІНТЕНЦІОНАЛЬНІСТЬ ПРАВОСВІДОМОСТІ В СОЦІУМІ

Актуальність даної статті полягає в тому, що в теперішніх умовах життя вплив засобів масової інформації має особливо гострий характер на свідомість людини та її правосвідомість. Процеси, які відбуваються мають маніпулятивну природу, яка має певну гнучкість та пов'язана із соціальним простором. ЗМІ перетворилися на певний соціальний інститут, який виховує соціально-громадянські, національно-духовні почуття, звички, спонуки, наміри, тощо. Метою статті є філософсько-правове осмислення впливу засобів масової інформації на свідомість людини, а також як відбувається процес інтенціональності правосвідомості в суспільстві. Методологія дослідження базується на узагальненні теоретичних досліджень соціально-правової філософії, використовуються загальнонаукові методи аналізу та синтезу, метод класифікації понять та метод сходження від абстрактного до конкретного. Процес безперервного потоку ЗМІ у соціальну комунікацію є умовою впливу індивідуальної свідомості на суспільну та навпаки, а також впливу на інтенціональність правосвідомості загалом. В процесі обміну соціальною інформацією відбувається взаємодія між формами та рівнями свідомості. Нарешті, результати дослідження покажуть як вплив ЗМІ в першу чергу спрямований на формування конструкцій масової свідомості. Масова свідомість охоплює найбільш поширені у певному суспільстві знання, уявлення, установки, цінності, ідеали, традиції на рівні буденної свідомості, але відображає лише ті з них, які є загальними, типовими для певної сукупності індивідів, певної соціальної спільноти.

Зроблено висновок, що засоби масової інформації є способом впливу на свідомість людей з метою формування у них певних настанов, оцінок і суджень для створення позитивного стереотипу законослухняної поведінки громадян, прагнення у них дотримуватися норм права, поважати закон та права людей.

Ключові слова: ЗМІ, свідомість, правосвідомість, інтенціональність, суспільство.

Вступ. Уся історія людства – це історія насильства, війн і збройних конфліктів. У сучасному розумінні війна – це «конфлікт між політичними утвореннями (державами, етносами, політичними угрупованнями тощо), що відбувається у формі збройного протистояння, воєнних (бойових) дій між їх збройними силами; регулюється законами та звичаями – сукупністю принципів і норм міжнародного права, які встановлюють обов'язки воюючих сторін (забезпечення захисту цивільного населення, регулювання ставлення до військовополонених, заборона на використання особливо нелюдських видів зброї)» [1].

Але війна йде не лише на полі бою, але й на тенетах інформаційного простору, де соціальна система, її динаміка і специфіка зумовлена інтенсивним розвитком інформаційних технологій, збільшення інформаційних процесів, збільшення обсягу інформації та не завжди якісна її обробка. В кінцевому рахунку ми можемо бачити необґрунтовану агресію, руйнацію загальнолюдських цінностей, соціально-моральних орієнтирів, духовних набутих якостей.

Важливою умовою для модернізації країни є підвищення рівня правової культури українського суспільства та гостра потреба в швидкій позитивній трансформації правосвідомості українців. Патріотично налаштовані громадяни України повинні взяти на себе відповідальність насамперед за власну суб'єктивну реальність. В умовах інформаційних війн

остання перетворюється на об'єкт маніпулятивного впливу і тому заслуговує дуже уважного ставлення.

Метою статті є філософсько-правове осмислення впливу засобів масової інформації на свідомість людини, а також як відбувається процес інтенціональності правосвідомості в суспільстві.

Завдання. Проаналізувати стан розробки проблеми впливу засобів масової інформації на суспільство та індивіда в суспільстві.

Методи дослідження. Базуються на узагальненні теоретичних досліджень соціально-правової філософії, використовуються загальнонаукові методи аналізу та синтезу, метод класифікації понять та метод сходження від абстрактного до конкретного. Для формування головних положень статті було використано принцип об'єктивізму і плюралізму, а також метод компаративного аналізу в міждисциплінарному огляді, який синтезує філософсько-антропологічний підхід до розуміння предмету дослідження, а саме філософсько-правове осмислення впливу засобів масової інформації на свідомість людини та інтенціональність правосвідомості в соціумі.

Результати. Вплив на людину засобів масової інформації (далі ЗМІ) в сьогоденні має особливо гострий характер, так як її потік є постійним та має динамічний розвиток. Процеси, які відбуваються мають маніпулятивну природу, яка має певну гнучкість та пов'язана із соціальним простором. При формуванні нових умов соціуму також будується новий навколишній світ, який має вплив на організацію, комунікацію, характер суспільних відносин: вони стають більш інтенсивними, насиченими, швидше розвиваються та створюють нові соціальні та інформаційно-психологічні феномени: інформаційні фобії, напруження, агресію та злочини. Відбувається формування етичних норм і принципів перебування в існуючому соціальному середовищі. Соціалізація людини в суспільстві є складним та багатоплановим процесом, який передбачає становлення її в соціумі. У процесі такого становлення відбувається певне засвоєння людиною соціальних норм і правил, культури, також формуються зразки поведінки, засвоюються різні соціальні ролі. Процес соціалізації відбувається при взаємодії індивіда з оточуючим його середовищем, що справляє значний вплив на становлення особистості.

Сучасне життя важко уявити без засобів масової інформації. Вони займають більшу частину нашого теперішнього життя і оточують нас звідусіль. Інтернет, радіо, телебачення, періодичні видання, різні інформаційні канали у наших телефонах та інших гаджетах стали невід'ємними атрибутами світу сучасної людини. Величезний вплив мають ЗМІ на свідомість і поведінку громадян, на інтенціональність правосвідомості у соціумі. Деякі автори, наприклад О.Тоффлер, вбачають у цьому явищі паростки нової, більш високої та гуманної цивілізації, інформаційного суспільства, реальний рух до "гетерогенної, особистісної, антибюрократичної, шукаючої, мислячої, творчої держави", яка здатна вирішити найбільш гострі конфлікти сьогодення. Інші мислителі, констатуючи спустошуючий та руйнівний вплив на особистість і культуру мас-медіа, і особливо телебачення, оцінюють зростаючу роль інформаційної влади дуже песимістично. Так відомий італійський кінорежисер Федеріко Фелліні вважав, що "з допомогою гіпнотичної сили видовища, яке і вдень і вночі без перерви приходять до людей в будинок, телебачення зруйнувало не тільки світ кіно, але також ставлення індивіда до дійсності. Усе життя – природа, наші друзі, література, жінки – все поступово згасає під впливом цього маленького екрану, який стає все більшим та проникає усюди. Він поглинув усе: реальність, нас самих і наше ставлення до дійсності" [2]. Існує позиція, за якою величезні дози масової інформації можуть стати "соціальним наркотиком" для мас, можуть відучити людство від активної участі у суспільному житті, від пізнання його законів та перетворити маси у пасивних споживачів новин. ЗМІ перетворилися на певний соціальний інститут, який виховує соціально-громадянські, національно-духовні почуття, звички, спонуки, наміри, тощо. Вони беруть активну участь у формуванні та розвитку особистості, мають величезний вплив на духовне вдосконалення аудиторії, виховання високих моральних якостей та духовних принципів.

У філософській літературі середини ХХ ст. надається таке визначення свідомості: «свідомість є одним з основних понять філософії, соціології та психології, що означає здатність ідеального відтворення дійсності, а також специфічні механізми і форми такого відтворення на різних його рівнях. Свідомість реалізується у двох формах: індивідуальній (особистій) та суспільній» [3]. Тобто це визначення обмежує погляд на проблему свідомості як відображення, відтворення дійсності. Особиста правосвідомість це така форма відображення правосвідомості правових явищ, при якій охоплюється емоційні, вольові та психічні процеси, інтелектуальні здібності, знання чинного права та законодавства, вміння використовувати свої правові навички, мислення, емоції та почуття, свої правові позиції та орієнтації, певні переконання, які синтезуються і спрямовані на взаємодію у сфері правовідносин. Індивідуальна правосвідомість пов'язана із колективною правосвідомістю через соціальні інститути, професійні, політичні, релігійні колективи та ін. Вони співвідносяться між собою як частина та ціле, як особливе та загальне та знаходяться в діалектичному зв'язку. Колективна правосвідомість відображає пануючі правові ідеї, погляди, настрої, оцінки, позиції і почуття, притаманні певному колективу, групі або суспільству чи народу загалом. Суспільна правосвідомість базується на історично визначеній системі суспільних відносин (економічних, соціальних, політичних, духовних), це відбувається у масштабах усього суспільства. Вона втілює правову природу відносин у суспільстві, їх принципи і схеми правового спілкування між членами суспільства, досвід правової діяльності. А також, правосвідомість реалізує загальнозначущі цілі в системі суспільних відносин.

На початку ХХІ ст. науковець Д. Чалмерс розглядає поняття свідомості крізь призму простих та складних проблем. Прості проблеми свідомості – це ті, які піддаються стандартним методам когнітивної науки, «коли феномен пояснюється у термінах обчислювальних або нейронних механізмів». Складні проблеми – ті, які «не піддаються таким методам» [4]. На його думку, прості проблеми свідомості включають ті, що стосуються пояснення таких феноменів: здатність розрізняти, класифікувати та реагувати на зовнішні подразники; поєднання в єдине ціле інформації з боку когнітивної системи; звітність (reportability) ментальних станів; здатність системи мати доступ до власних внутрішніх станів; концентрація уваги; обдуманий контроль поведінки; різниця між неспанням і сном. Усі ці феномени пов'язані з поняттям свідомості [4]. Складною проблемою свідомості є проблема досвіду [4]. «Досвід – це найбільш центральний та очевидний аспект нашого ментального життя, і взагалі є, можливо, головним експланандумом у науці про розум» [4]. «Досвід може виникати із фізичного, але він не викликається фізичним» [4]. Таким чином, науковець вважає проблему досвіду основним шляхом до вирішення питання про свідомість.

Принципом діяльності свідомості та його системним елементом є світогляд, який, за висловом В. Шинкарука, «у кінцевому рахунку задає свідомості горизонт та спосіб бачення світу і самої себе у цьому світі» [5]. Суспільство встановлює загальні правила та орієнтири поведінки окремим членам суспільства. Кожна людина, як індивід є споживачем послуг, товарів, інформації, яка йому надається за допомогою книг, друкованих інформаційних видань, телебачення, радіо, Інтернет ресурсами.

Процес безперервного потоку ЗМІ у соціальну комунікацію є умовою впливу індивідуальної свідомості на суспільну та навпаки, а також впливу на інтенціональність правосвідомості загалом. В процесі обміну соціальною інформацією відбувається взаємодія між формами та рівнями свідомості. Формування світогляду окремих соціальних груп, які безпосередньо стикаються з впливом ЗМІ – цільової аудиторії: телеглядачів, радіослухачів, читацької аудиторії книг, читачів газет та журналів у традиційному друкованому вигляді, а останні роки користувачів електронних версій газет та журналів, інформаційних порталів – проходить стадію безпосереднього впливу на сприйняття дійсності суспільством. Цей чинник, безумовно, впливає на соціальну поведінку тих верств населення, які зазнали впливу ЗМІ. Цей безперервний потік інформації з великої кількості джерел, який супроводжує майже кожен крок людини в сучасному світі, готує людський мозок до прийняття сконструйованого прикладу життя (фільм,

ток-шоу, матеріали «бульварної» преси), унеможлиблюючи формування та дотримання індивідуальних поглядів на буття. Клішованість (стереотипізація) мислення людини (перманентна соціальна стигматизація) як члена суспільства проявляється в синкретизмі – не розчленованості чи злитті «неспівставних» образів мислення та поглядів [6].

Вплив ЗМІ в першу чергу спрямований на формування конструкцій масової свідомості. Масова свідомість охоплює найбільш поширені у певному суспільстві знання, уявлення, установки, цінності, ідеали, традиції на рівні буденної свідомості, але відображає лише ті з них, які є загальними, типовими для певної сукупності індивідів, певної соціальної спільноти. Стан масової свідомості, що формується переважно ЗМІ, безпосередньо відображається на тих уявленнях, що лягають в основу картини світу індивідуума на рівні його буденної свідомості. Властивістю ЗМІ є маніпулятивність, як вид технологій ЗМІ, він реалізується ненасильницьки і ґрунтується переважно на ненавмисному обмані. Отримавши певну інформацію, яка націлена на споживача, інтенціональність людини перебуває під певним впливом, його увага та свідомість переходить у агресивний мотив маніпуляції. Щоразу, маніпулювання свідомістю відбувається під гаслами свободи висловлювання, але свобода саме втрачається в цьому процесі знищення аутентичності свідомості. Так як інформаційна маніпуляція є найбільш ефективною формою придушення свободи, при чому особистість не усвідомлює даний процес. Все відбувається непомітно, але неухильно без свободи сприймання. Мислення навіть не формується, бо автономне смислоутворення суб'єкта заміщується нав'язуваними думками, поглядами, смаками, переконаннями тощо.

Реалії сучасного життя показують, що ЗМІ здатні не лише слугувати різним цілям, таким як: нести пізнавальну інформацію людям, розвивати в них почуття власної гідності, жадобу до свободи і соціальної справедливості, сприяти компетентній участі у суспільному житті, збагачувати особистість, а також пробуджувати ненависть, духовно підкоряти, дезінформувати і залякувати, розпалювати масову ненависть, сіяти недовіру і страх та породжувати війни. Сучасне суспільство зазнає серйозних структурних і функціональних змін, про що свідчать системні кризи світового значення, протестні рухи і інсценовані в мережевих комунікаціях конфлікти, поширення ідеологічних течій радикального і екстремістського спрямування. На цьому тлі можна виділити основні функції засобів масової інформації: задоволення інформаційних потреб суспільства; вивчення та формування громадської думки; організація дискусій з важливих питань суспільства; підтримка або критика програм і діяльності держави, державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, партій тощо; виховання правової культури населення.

Для нормального життя в ієрархічному суспільстві людина має бути соціалізованою, в неї повинен сформуватися та запрацювати механізм самосвідомості, інтенціональності правосвідомості, який здатний пов'язувати спадкові біогенні та психогенні й набуті соціогенні потреби в короткотривалі, середньотривалі та стратегічні довготривалі програми життєдіяльності щодо задоволення цих потреб за умови дотримання моральних і правових норм стосовно інших суб'єктів. Для того щоб реалізувалися такі програми, потрібна самореалізація, особистість має здобувати знання, виявляти волю й толерантність, керуватись у своїх діях совістю, порівняно самостійно приймати рішення і відповідати за їх наслідки, тобто бути суб'єктом міжособистісної діяльності. З розвитком культури та цивілізації важливу роль, у процесі соціалізації особистості, відіграють цілеспрямовані форми впливу на людину порівняно зі стихійними, а навчання і виховання розглядаються як механізми та засоби цілеспрямованої соціалізації.

Інформаційний потік, який надається останніми роками для осмислення сучасної, так скажем, медіа реальності ґрунтується на принципах феноменології. Е. Гуссерль, який увів у філософський дискурс поняття «інтенціональність» та «інтерсуб'єктивність» уможливив подолання дуалізму зовнішньої (фізичної) і внутрішньої (психічної) реальності, сприяючи визнанню багатоманітності досвіду єдиної реальності та способів його осмислення й інтерпретації. Йдеться про ідеальні конструкції свідомості, в яких оформлюється чуттєва даність і в яких вона набуває форм цілком конкретної представленості в предметностях рефлексивних актів. Поза

свідомістю цим предметностям може не відповідати жодна фізична реальність, однак вони є реальністю свідомості, а отже є очевидними. Концепт аподиктичної (безсумнівної) очевидності, розроблений у феноменології Е. Гуссерля, засвідчує безсумнівність не реальних предметів і явищ, а тих об'єктів, які видимі в рефлексії, тобто феноменів свідомості. «Реальність не представлена в нашій свідомості безпосередньо, а лише у вигляді ментальних репрезентацій, форми яких опосередковані нашим досвідом, тим соціокультурним середовищем, в якому ми перебуваємо» [7]. У нашому випадку це засоби масової інформації, які сприймаються нами і є реальними, так як вони працюють на свідомість людини, і можуть показувати, що є тільки ця реальність і інформація, яку вони надають і більш нема ніякої реальності. Засоби масової інформації відповідають за спосіб репрезентації та дійсності навколишнього сучасного світу та є посередником між свідомістю і її сприйняттям.

Можна виділити такі проблеми, що відбулися в процесі трансформації існуючої соціокультурної організації суспільства, як: криза суспільства споживання, втрата змістовних орієнтирів, криза базових цінностей. Дійсно, суспільство перетворюється на суспільство споживання. І цей механізм виглядає так: людина має широкий спектр набору потенційних можливостей, які можна розвинути. Процес їх актуалізації супроводжується задоволенням, проте вимагає постійного відновлення зусиль, а тому часто не реалізується. Всупереч синергетичним прогнозам про посилення значення свідомого вибору соціальних суб'єктів, насправді ми живемо «у світі, де відбуваються неконтрольовані та невпорядковані зміни». Доступність і розмаїтість інформації, яку можна отримати по сучасних каналах масової комунікації, призводять, з одного боку, до значної однорідності всесвітнього культурно-інформаційного простору, до ослаблення і зняття всіх бар'єрів, а з іншого – до величезної розмаїтості цієї інформації, з якої людина може обрати те, що відповідає її потребам [8].

Висновки. Отже, засоби масової інформації відіграють роль комунікативного засобу суспільства та є єдиною ланкою між громадянським суспільством і державою. Держава – це публічна влада, сфера загальних інтересів; громадянське суспільство – це сфера індивідуальних свобод і приватних інтересів, а між ними – засоби масової інформації, визначальною особливістю яких є розбудова демократії. Тому, основним завданням ЗМІ є інформувати суспільство з різних питань життєдіяльності держави й цього суспільства. Виходячи з цього, засоби масової інформації є способом впливу на свідомість людей з метою формування у них певних настанов, оцінок і суджень для створення позитивного стереотипу законослухняної поведінки громадян, прагнення у них дотримуватися норм права, поважати закон та права людей.

Для досягнення гармонійного балансу і співпраці між людиною, суспільством та інформацією, яку надають нам ЗМІ, має бути сформований світогляд особистості, соціально-економічні знання, набуті переконання, життєві цінності та орієнтації особистості, її життєві цілі та ідеали. Особистість повинна навчитися в першу чергу аналізувати та оцінювати надану інформацію, економічні, соціальні, політичні і духовні процеси, що відбуваються в житті світового співтовариства та українського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Требін М.П. Соціологія права : енцикл. слов. Л.М. Герасіна, О.Ю. Панфілов, В.Л. Погрібна: Право, 2020. 146–148 с.
2. Пугачев В.П., Соловьев А.И. Введение в политологию: Учебник для студентов высш. учеб. Заведений 3-е изд., перераб. и доп.: М.: Аспект Пресс, 1997. 357с.
3. Философская энциклопедия : в 5 т. гл. ред. Ф.В. Константинов: Москва: Советская Энциклопедия. 1970. Т. 5. Сигнальные системы: Яшты. Указатель. 43с.
4. Чалмерс Д. Лицем до лица з проблемою свідомості: пер. з англ. А.Ю. Леонов. Актуальні проблеми духовності : зб. наук. Праць ред. : Я.В. Шрамко. Кривий Ріг, 2013. Вип. 14. 122, 123, 131, 134 с.
5. Шинкарук В. И. Сущность мировоззрения. Научное мировоззрение как его высший исторический тип. Научное мировоззрение и социалистическая культура: Київ, 1988. 17 с.

6. Петрушенко В. Тлумачний словник основних філософських термінів. Львів: Видавництво Національного університету: Львівська політехніка, 2009. 149 с.
7. Головей В.Ю. Сакральне в мистецтві: проблеми образотворчої репрезентації : монографія В. Ю. Головей. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 8 с.
8. Штанько В.І. Сучасні інформаційно-комп'ютерні технології як чинник трансформацій соціокультурної реальності: В.І. Штанько Вісник ХНУ ім. Каразіна. Серія: Теорія культури і філософія науки. 2008. №829. 25 с.

REFERENCES

1. Trebin M. P. Sotsiologhiia prava : entsykl. Slov [Sociology of law: an encyclopedic dictionary] L. M. Herasina, O. Yu. Panfilov, V. L. Pohribna: Pravo, 2020. 146–148 s.
2. Puhachev V.P., Solovov A.Y. Vvedeniye v polityolohiyu: Uchebnyk dlia studentov vyssh. ucheb. Zavedenyi 3-e yzd., pererab. y dop. [An Introduction to Political Science: A Textbook for Higher Education Students 3rd Edition, Revised and Expanded]: M.: Aspekt Press, 1997. 357 s.
3. Fylosofskaia entsyklopedyia : v 5 t. hl. red. F. V. Konstantynov [Philosophical encyclopedia: in 5 volumes. editor-in-chief F. V. Konstantinov]: Moskva: Sovetskaia Entsyklopedyia. 1970. T. 5. Syhnalnye systemy: Yashty. Ukazatel. 43 s.
4. Chalmers D. Lytsem do lytsia z problemoiu svidomosti: per. z anhl. A. Yu. Leonov. Aktualni problemy dukhovnosti [Face to face with the problem of consciousness: translation from English by A. Yu. Leonov. Actual problems of spirituality]: zb. nauk. Prats red. : Ya. V. Shramko. Kryvyi Rih, 2013. Vyp. 14. 122, 123, 131, 134 s.
5. Shynkaruk V. Y. Sushchnost myrovozzrenyia. Nauchnoe myrovozzrenye kak eho vysshyy ystorycheskyi typ. Nauchnoe myrovozzrenye y sotsyalystycheskaia kultura [The essence of the worldview. Scientific outlook as its highest historical type. Scientific outlook and socialist culture]: Kyiv, 1988. 17 s.
6. Petrushenko V. Tlumachnyi slovnyk osnovnykh filosofskykh terminiv [Explanatory dictionary of basic philosophical terms]: Lviv: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu: Lvivska politekhnik, 2009. 149 s.
7. Holovei V.Yu. Sakralne v mystetstvi: problemy obrazotvorchoi reprezentatsii [The sacred in art: problems of pictorial representation] : monohrafiia V.Yu. Holovei. Lutsk : Volyn. nats. un-t im. Lesi Ukrainky, 2012. 8 s.
8. Shtanko V.I. Suchasni informatsiino-kompiuterni tekhnolohii yak chynnyk transformatsii sotsiokulturnoi realnosti [Modern information and computer technologies as a factor of transformations of socio-cultural reality]: V.I. Shtanko Visnyk KhNU im. Karazina. Serii: Teoriia kultury i filocofii nauky. 2008. №829. 25 s.

Muradyan Natalia Serhiivna

Graduate Student at the Department of Philosophy and Social Sciences
National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"
17 Chkalova Str., Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-9706-8850

THE INFLUENCE OF MASS MEDIA ON HUMAN CONSCIOUSNESS AND THE INTENTIONALITY OF LEGAL AWARENESS IN SOCIETY

The relevance of this article lies in the fact that in the current conditions of life, the influence of the mass media has a particularly sharp character on the consciousness of a person and his legal awareness. The processes that take place have a manipulative nature, which has a certain flexibility and is related to the social space. The mass media have turned into a certain social institution that educates socio-civic, national-spiritual feelings, habits, motivations, intentions, etc. The purpose of the article is a philosophical and legal understanding of the influence of mass media on human consciousness, as well as how the process of intentionality of legal consciousness occurs in society. The research methodology is based on the generalization of theoretical studies of socio-legal philosophy, general scientific methods of analysis and synthesis, the method of classification of concepts and the method of ascent from the abstract to the concrete are used. The process of a continuous flow of mass media

into social communication is a condition for the influence of individual consciousness on public consciousness and vice versa, as well as the influence on the intentionality of legal consciousness in general. In the process of exchanging social information, there is an interaction between forms and levels of consciousness. Finally, the results of the study will show how the influence of mass media is primarily aimed at forming the constructions of mass consciousness. Mass consciousness covers the most common knowledge, ideas, attitudes, values, ideals, traditions in a certain society at the level of everyday consciousness, but reflects only those of them that are common, typical for a certain set of individuals, a certain social community. It was concluded that the mass media is a way of influencing people's consciousness in order to form certain guidelines, assessments and judgments in them to create a positive stereotype of law-abiding behavior of citizens, their desire to observe the rules of the law, respect the law and people's rights.

Key word: *mass media, consciousness, legal awareness, intentionality, society.*